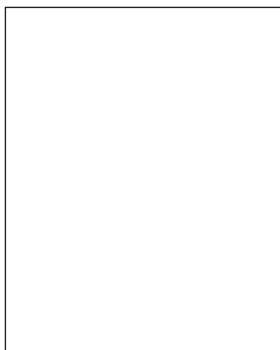

Kommentar till Försäkringsrörelselagen m.m.

En inspektör läser 2:a upplagan av Frostell/Gabrielsson

av jur.kand. **Jarl Symreng**, avdelningschef vid Finansinspektionen

Jarl Symreng

När jag ombads att skriva en recension kände jag viss bävan inför tanken på vad jag skulle kunna tillföra en så klassisk och betydelsefull kommentar som just Appeltoffts, som dessutom uppdaterats av så erkänt kompetenta och erfarna personer som Edmund Gabrielsson och Hans Frostell. Gabrielsson, numera ordförande i trafikskadenämnden och tidigare generaldirektör vid Försäkringsinspektionen fram till sammanslagningen med Bankinspektionen och dessförinnan med lång erfarenhet av försäkringsfrågor som bl.a. rättschef i finansdepartementet, och Frostell, numera rådman med lång och gedigen utredar- och lagskrivareerfarenhet från bl.a. den numera klassiska försäkringsverksamhetskommittén samt understödsföreningsutredningen.

Med hänsyn till att det är en andra upplaga av en i vida kretsar redan välbekant lagkommentar skall jag i det följande inte göra en sedvanlig recension av bokens olika avsnitt utan istället kommentera upplagan i belysning av försäkringsverksamhetens förändring genom åren och om möjligt uppfordra till en vidare debatt.

Försäkringsrörelse- lagstiftningen

En fullständig och en i förhållande till övrig associationsrättslig lagstiftning självständig försäkringsrörelselagstiftning fick vi i Sverige år 1903. Dessförinnan reglerades försäkringsbolagen genom den allmänna associationsrättsliga lagstiftning som då fanns. Det förtjä-

nar påpekas att försäkringslagstiftningen tillkom bl.a. efter kraftfullt initiativ från Svenska Försäkringsföreningen. I en framställning till Kungl. Maj:t år 1878 satte föreningen i fråga om inte "särskilda lagbestämmelser kunde finnas av behovet påkallade för att på lämpligt sätt ordna försäkringsväsendet och göra det samma mäktigt av en i god riktning alltjämt fortgående utveckling". Det kom att dröja 25 år innan framställningen ledde till en särskild och fullständig näringsrättslig reglering av försäkringsrörelsen genom 1903 års lag.

Lagstiftningen har därefter blivit föremål för översyn ett flertal gånger. Bland de mest betydelsefulla kan nämnas 1942 och 1945 års försäkringsutredningar, som resulterade i 1948 års lag om försäkringsrörelse respektive vissa

AKTUELL LITTERATUR

ändringar som gjordes i samma lag år 1950. Det var då man slutligt avstod från att förstatliga försäkringsverksamheten och bl.a. införde behovsprincipen och skälighetsprincipen i svensk rätt. En annan milstolpe var 1978 års försäkringsrörelseutredning, som hade till uppgift att göra en lagteknisk översyn av de associationsrättsliga reglerna och anpassa dessa till den nya aktiebolagslagen och se över bokförings- och redovisningsreglerna. Arbetet resulterade i 1982 års lag om försäkringsrörelse. Det var genom den lagen som vinstutdelningsförbudet för svenska livbolag infördes.

Appeltoffts kommentar till FRL

Svenska Försäkringsföreningen visade på nytt prov på initiativförmåga genom utgivningen av den för försäkringsjurister oumbärliga kommentaren till försäkringsrörelselagen år 1983. Författare till den kommentaren var Olof Appeltofft, sekreterare i 1942 och 1945 års försäkringsutredningar och författare till den tidigare legendariska kommentaren till "Den nya lagen om försäkringsrörelse", som utkom år 1950, samt Birgitta Hahn, sekreterare i 1978 års försäkringsrörelseutredning. Recensioner av kommentaren till FRL har lämnats var för sig av Harald Bohman, Skandia, och Erland Strömbäck, Folksam, båda publicerade i NFT nr 2/1984.

Kommentaren till FRL vänder sig till ett stort antal yrkeskategorier inom försäkringssektorn och har i synnerhet för försäkringsjurister kommit att bli ett närmast oumbärligt hjälpmedel i arbetet. Under min karriär inom försäkringsområdet har jag haft stor hjälp av, och under vissa tider dagligen arbetat med kommentaren. Jag kan intyga att den är till lika stor nytta vare sig man arbetar som utredningssekreterare eller expert i en kommitté för försäkringsfrågor, som sakkunnig på en lagstiftningsenhet, som jurist på ett försäkringsbolag eller som inspektör vid

Finansinspektionen.

Regleringen av försäkringsrörelsen är emellertid en rörlig materia. Trots att endast ca tio år förflutit sedan kommentaren utgavs måste man konstatera att den har kommit att på sina ställen bli något föråldrad. Man bör dock i detta sammanhang hålla i minnet att den gavs ut under en tid, då försäkringsverksamheten ännu var relativt statisk. Avreglering var vid denna tidpunkt något man bara hade börjat prata om, och en harmonisering med den västeuropeiska integrationen var då långt ifrån aktuell.

Andra upplagan

När avregleringen väl började i mitten av 1980-talet skedde detta med en rasande fart. Först försvann behovsprincipen och riksbankens placeringsrestriktioner. I slutet av decenniet kom den för svenska förhållanden helt nya försäkringsform, som på svenska kom att kallas fondförsäkring. Den hade bara ett par år dessförinnan med kraft avvisats av försäkringsverksamhetskommittén och motogs inte utan viss skepsis av delar av branschen och av Försäkringsinspektionen, som hyste viss oro för pensionsspararnas trygghet i det nya systemet. Jag minns särskilt hur inspektionens ledning bävade för den telefonstorm från oroliga försäkringstagare som kunde antas drabba inspektionen varje gång börsen föll kraftigt.

Ungefär samtidigt släpptes mäklarna lösa på den svenska försäkringsmarknaden — en inte i alla avseenden väldisciplinerad kategori, som idag tar en oproportionerligt stor del av Finansinspektionens tillsynsresurser i anspråk och som inger mig större oro än fondförsäkringen i dess helhet. Vid denna tid upphävdes vidare de uråldriga pantsättningsreglerna, varigenom tillgångar som svarade mot grundbundna försäkringstekniska skulder skulle låsas in i valv med två lås till vilka nycklarna förvarades, den ena hos bolaget och den andra

AKTUELL LITTERATUR

---

hos en av Försäkringsinspektionen särskild förordnad nyckelpiga (direktör på Bankinspektionen).

Något år in på det nya decenniet kom branschglidningslagstiftningen varigenom banker och försäkringsbolag tilläts äga varandra. Med ingången av år 1994 blev de delar av EG-lagstiftningen som omfattas av EES-avtalet implementerad i svensk rätt. Vi fick nya försäkringsklasser och för första gången uttryckliga solvensregler och regler om gränsöverskridande verksamhet m.m.

Allt detta har Frostell/Gabrielsson på ett synnerligen kompetent och förtjänstfullt sätt arbetat in i andra upplagan. Dessutom har en välbehövlig uppfräschning skett i fråga om gällande praxis och en inarbetning gjorts av föreskrifter och allmänna råd utgivna av Finansinspektionen.

Läsaren lämnas härutöver på ett lättillgängligt sätt upplysning om tillägg och ändringar i lagstiftningen, som kan förväntas inom överskådlig framtid. Så har t.ex. översiktligt redovisats de kommande reglerna i tredje generationens försäkringsdirektiv rörande bl.a. placeringsregler och hemlandstillsyn. På motsvarande sätt har författarna förutsett att ändringar kommer att ske till följd av redovisningsdirektivet. Med hänsyn till den osäkerhet som ännu råder beträffande placerings- och redovisningsreglernas närmare utformning har det naturligtvis varit en omöjlig uppgift att lämna annat än mycket översiktliga upplysningar.

Vad jag däremot direkt saknar i kommentaren är ändringarna på bolagsrättens område rörande bl.a. bestämmelser om bolagens firma (priv. och publ.), regler om fusion, företrädesrätt vid ökning av aktiekapitalet m.m. (se prop. 1994/95:70).

Beträffande kommentarens uppläggning bör nämnas att i andra upplagan har varje sida kompletterats med tydliga hänvisningar till kapitel- och paragrafnummer, vilket avsevärt

kommer att underlätta läsarens orientering i texten. Sakregistret är dock något knapphändigt. En så omfattande och betydelsefull kommentar förtjänar ett utförligare register. Den som t.ex. vill veta något om "sundhet" i försäkringsverksamheten får finna andra vägar än att slå upp just det ordet via sakregistret. "Placeringsregler" är också ett för registret obekant begrepp.

Försäkringsrörelse i fortsatt förändring

Svensk försäkringsrörelse befinner sig i kraftig förändring. De omfattande och betydelsefulla förändringar som förekommit under det senaste decenniet tror jag bara är inledningen till en pågående omvälvning av svensk försäkringsindustri. De största förändringarna tror jag visserligen kommer att vara av marknadsmässig karaktär, men även betydelsefulla regeländringar står på tur.

Närmast väntar naturligtvis implementeringen av nyssnämnda tredje generationens försäkringsdirektiv. I skrivande stund håller jag på och korrekturläser utkast till lagrådsremiss över bl.a. nya placeringsregler, varför kommentaren till nu gällande 7 kap 9 § FRL redan känns hopplöst föråldrad. Vidare torde inom en snar framtid t.ex. vinstutdelningsförbudet för livbolag komma att upphävas, med därav föranledda ändringar av redovisningsregler, regler om tilldelnings- och återbäringsteknik, information till försäkringsstagare, m.m.

En annan förändring, som troligen ganska snart kommer att genomföras och som enligt min mening borde ha genomförts redan i samband med behovsprincipens borttagande, är upphävande av skälighetsprincipen. Vad den principen egentligen innebär i hela dess vidd vet jag inte riktigt. Just därför tror jag inte att jag kommer att sakna den när den väl försvinner. Eventuella konsekvenser av att principen tas bort utvecklas inte i kommentaren.

AKTUELL LITTERATUR

---

taren. Principen är emellertid omstridd och konsekvenserna skall inte överskattas.

Ett exempel på tillämpningen av skälighetsprincipen, och som också omnämns i kommentaren, är kravet på könsberoende premier i liv- och sjukförsäkring. Av den anledningen har premierna ansetts böra vara olika könen emellan, och det har ansetts vara en inspektionens uppgift att utöva en sträng kontroll över att bolagen upprätthåller en åtskillnad mellan könen. Av någon anledning har man inte ansett sig behöva/kunna utöva priskontroll över andra faktorer, som t.ex. etniskt-, geografiskt- och kulturellt ursprung, rastillhörighet, civilstånd, rökning och andra levnadsvanor och mycket annat, som är statistiskt signifikanta och som, om man inte tar hänsyn till dem, de facto kan hävdas innebära en ”oskäligen” prissättning. Finansinspektionen tog nyligen konsekvensen av detta genom att fatta ett principbeslut om att inte upprätthålla krav på viss premiedifferens; detta utan att för den skull trassla in sig i frågan vilka intressanta skillnader det finns mellan könen. Istället bör överlätas åt marknaden att själv utveckla produkter och bestämma priser, som har förutsättningar att bli väl så skäligen som om inspektionen fastställt dem. Tyvärr hann denna praxisändring inte inflyta i kommentaren. Det hade annars varit intressant att ta del av författarnas kommentarer över denna — i varje fall bland aktuarier märkbart engagerande — fråga.

Ett betydelsefullt område som kommer att bli föremål för omprövning och förändringar är uttolkningen och betydelsen av begreppet sund försäkringsverksamhet. Författarna tar på några ställen upp frågan till diskussion, bl.a. med utgångspunkt i ett rättsprövningsärende (RÅ 1990 ref. 106), vari behandlas vilken räckvidd sundhetskravet har som grund för ingripanden från inspektionens och regeringens sida, utan att andra bestämmelser än just sundhetsregeln åberopas.

Det finns i detta sammanhang anledning nämna att Finansinspektionen nu fastställt allmänna råd om styrning, intern information och intern kontroll inom bl.a. försäkringsbolag och understödsföreningar. De allmänna råden grundar sig på och knyter an direkt till sundhetsregeln. Ytterligare ett antal allmänna råd är att vänta rörande kontroll av olika riskområden. Syftet är givetvis att allmänt öka bolagens medvetenhet om olika risker och förbättra kontrollen av dessa och att därmed skapa en högre etisk branschstandard. Inspektionen är givetvis medveten om att den önskade förändringen hade varit enklare att genomföra om uttryckliga lagregler funnits på området, t.ex. om inspektionens rätt att utfärda utfyllande föreskrifter om innebörden av sundhetsbegreppet.

Vad i övrigt gäller Finansinspektionens praxis m.m. kan nämnas att ett 20-30-tal föreskrifter och allmänna råd inom försäkringsområdet är, eller kommer inom en snar framtid att vara, föremål för översyn till följd av de snabba förändringarna.

Mot bakgrund av den pågående dynamiska förändringen av svensk försäkring kan man tycka det vara djärvt att nu komma ut med en ny upplaga av kommentaren. Appelloff/Hahn kunde år 1984 inte ana den formliga explosion av förändringar som skulle komma att präglade försäkringsverksamheten det följande decenniet. Det var nog tur det, annars hade de kanske inte vågat ge ut kommentaren. Och tänk vilken stor nytta svensk försäkring ändock haft av den, trots den gradvisa föråldringen. Mot denna bakgrund är jag särskilt tacksam för att Frostell/Gabrielsson haft modet att ge sig i kast med uppgiften. Även om stora och betydelsefulla förändringar står för dörren är jag övertygad om att vi inom försäkringssektorn, på samma sätt som beträffande 1:a upplagan, kommer att ha stor glädje och nytta av den förnyade och genomarbetade kommentaren.